

Bödecs László

Az árvíz helye

Fiatal Írók Szövetsége
Budapest, 2018

Deczki Sarolta

A HIÁNY TERE

Bödecs László első kötetének komoly visszhangja volt; több méltató írás is született róla, valamint a közönségsvázatok alapján megnyerte a moly.hu Merítés-díját líra kategóriában. Ez azért is nagy szó, mert egyrészt alig olvasnak már verset, másrészt viszont minden évben nagyon sok verseskötet jelenik meg, vagyis a kevés olvasó sok kötet között válogathat. Őket azonban minden bizonnyal megnyerte az az intertextuális játék, amelyet a költő a hagyománnyal folytatott, valamint a versekből kitetsző, kissé még kamaszos életérzés és hangulat.

Eltelt három év, és már más a felállás. Rögton szembetűnő, hogy *Az árvíz helye* című második kötetben nincsenek ciklusok, melyek kisebb egységekbe rendezik a szöveget és a befogadást is orientálják. Itt minden versnek önmagáért kell jótállnia. Térey János azt írja a fülszövegben, hogy „a második kötet minden költő pályáján vízvázasztó”, hiszen kiderül, tart-e a lendület, sikerül-e továbblépni, új témát, új hangot találni, tovább érní, „bemutatni azt, ami csak te vagy”. Talán ezért sem találunk ebben a kötetben több olyan verset, amelyek a magyar líratörténet jól ismert darabjaival bocsátkoznak párbeszédbe. Térey „nyugodt, csöndes” gyűjteménynek tartja a kötetet, utalva ezzel a hangvételre is – ezt azzal tudnám árnyalni, hogy tárgyilagos, a szenvedélyekkel és érzelmekkel visszafogottan bánó lírai énnel van dolgunk, aki némi derűvel és kissé melankolikusan rögzíti mindazt, ami a világból érdeklí.

Márpedig úgy tűnik, hogy leginkább a helyek érdeklik. Részletekbe menően, türelemmel és aprólékosan rajzolja meg egy-egy hely képét. Nem rendkívüli, egzotikus helyszínek ezek, hanem mindennapiak, megszokottak, többé-kevésbé otthonosak. És azt sem mondhatjuk, hogy a lírai én ezeknek a helyeknek a különlegességét emelné ki, új, szokatlan perspektívákba állítva őket, hanem éppenséggel a megszokottságot, a mindennapiságot regisztrálja. Ebben a megszokottságban, mindennapiságban azonban van valami zavarba ejtő. Olyan ez, mint amikor sokáig nézünk egy jól ismert tárgyat, és nemcsak a tárgy változik meg közben, hanem mi magunk is. Ahogyan a felszínre törnek a hozzá kötődő történetek, gondolatok, asszociációk, úgy süpped a szemlélő is egyre mélyebbre, valamilyen csendes, meditatív állapotba, amelyből egyszer csak feltáru a pusztá „van”. A létezés mint olyan, az, hogy vagyunk, vannak a dolgok, és ez a tény bármennyire banális, korántsem magától értetődő. Ekkor már a tárgyat és a szemlélőt is összeköti a közös sors: a levés és a mulandóság közössége.

Ez a közös-lét, közteség jellemzi a kötet poétikai alapállását. A lírai én ritkán beszél egyes szám első személyben, csak néha többes szám első személyben, a legtöbb megszólalása leíró, egyes szám harmadik személyű. Első pillantásra személytelen, tárgyias költészet ez, csakhogy a lírai én szoros kapcsolatban van a tárgyakkal, valamilyen énen túli, tárgyakon inneni köztes pozícióból szól, amelyben a személyes névmások elveszítik az érvényüket; egybefonódik a látvány, a figyelő tekintet és a leírás gesztusa. Egy szinergikus mezőt alkotnak, amelyben nincs értelme a szubjektum és az objektum hagyományos megkülönböztetésének, mert csak a pusztá levés, a *van* van, és a pontos, minden sallang nélküli leíró nyelv.

A rímek is ritkák, és általában a hagyományos költői eszközökkel is fukaron bánik a szerző. Négy szonett olvasható a kötetben, amelyek valósággal kitűnnek a puritán, dísztelen versek közül. Ám ezeknek (*Köztes állomás; Értelmetlen; Esélytelen; Bizonytalan*) is csak a formájuk különbözik a többitől, mintha a költő meg szerette volna mutatni, hogy a legkötöttebb versformában is meg tud szólalni a saját hangján. Ezen az egyszerű, szenttelen, redukált és szinte kizárólag kijelentésekre korlátozódó nyelven, amely a mindenkori látvány és élethelyzet minél pontosabb rögzítésére törekszik.

Beszédek a címek is, amelyek között nagyon sok fosztóképzővel ellátott melléknév van, ilyenek: *Nyugtalan, Meggondolatlan, Esélytelen, Visszafordíthatatlan, Megállíthatatlan, Bizonytalan*. Mindemellett több

olyan is akad, amelyek valamilyen tagadást fejeznek ki: *Nincs rá szükség; nem szédül; Ez sem; Sehol*, és folytathatnánk a sort. Azt sugallják ezek, hogy a lét alapvető karaktere a valamitől való megfosztatás, valaminek a negációja, a teljesség, a harmónia hiánya, a beteljesülés elérhetetlensége. De amelyek nem tagadnak vagy nem fosztóképzősök, azok között is ilyeneket találni: *Unalom; Feladás; Itt veszhetett el*. Ha az olvasó elsőre a tartalomjegyzéket futja át, rögvest világossá válik számára, hogy a versek hangoltsága alapvetően depresszív.

Tudatos szerkesztői döntés következménye, hogy a kötetet nyitó versnek a *Köztes állomás* a címe, amely egyszerre utal egy helyre és annak az átmeneti jellegére. Ha azt mondtuk fent, hogy Bödecs új kötetéből hiányzik a korábbi versekre jellemző intertextuális játék, akkor most korrigálnunk kell azzal, hogy nem hiányzik, csak ezúttal nem utalások, vendégszövegek formájában, hanem a szövegekbe sokkal finomabban beledolgozva van jelen. A nyitóvers rögvest egy vonatutat idéz meg, a 20. századi irodalom egyik legfontosabb toposzát. A vonatra rengeteg jelentés rakódott az elmúlt száz évben; a frivol utazásoké, a haláltáborokba hurcoltaké, a fekete vonatoké, és folytathatnánk hosszan. A hagyományhoz való tartozást erősíti a szonettforma is, amely kötetkezdő vers esetében szintén erős jelzés.

A szöveg azt a pillanatot írja le, amikor a vonat megáll egy állomáson. Előtte síkság, mögötte hegy. A lírai én leszáll a vonatról átmozgatni magát, de az egész jelenet rövid ideig tart, hiszen a szerelvény máris indul tovább. Az idő és a tér megszokott koordinátái érvényüket veszítik; az előbbi hol megtorpan, hol újraindul, és bőséggel áll rendelkezésre, mint ahogyan az utóbbi is. Az egész jelenet mindössze pár perc hosszú lehet, és semmi rendkívüli nem történik eközben, csak maga a vonatút, a fékezés és az újraindulás egy megállóban, ám az egészet megemeli a szonettforma, amely az egész banális történést önmagán túlmutató jelentéssel ruházza fel, így válik a vonatút és a röpke megálló életmetaforává.

A vonat köztes hely, de úgy tűnik, más helyek sem állandók, az otthon sem az. A második vers (*Menthetetlen*) a takarítás hiábavalóságát ecseteli: minden délután újakezdik, de a tisztaság csak rövid ideig tart, a lakás menthetetlen. Nem otthonról van szó ugyan, de az ember általában a saját lakásában szokott takarítani. Hasonlóképpen az otthonlevés reménytelenségéről szól az *Ez sem* című vers: „Nem otthon ez sem, / csak falak és nyílászárók. Menekülőútvonal, evakuálási térkép...” (11). A lakás tárgyak összessége, amelyekből nem lesz szerves egész,

a „legyőzhetetlen belmagasság” pedig világosan jelzi, hogy leküzdhetetlen a tér idegensége. Az idő metaforája itt a WC-ben szivárgó víz, amely szintén arra utal, hogy nincsenek rendben, nincsenek helyükön a dolgok; kibillent a tér és az idő.

A következő vers, a *Nem nagy teher* helyszíne is egy belakhatatlan lakás: „A csövekben a levegő otthonos pezsgése. / A mosogatóban néhány edény és pohár, / éppen csak jelezni, / hogy élnek itt emberek” (12). A lakókra csupán a mosogatóra váró edények utalnak, noha a belső szobából női nevetés is hallatszik. A mosogató ugyanakkor úgy tűnik, meditatív tevékenység a lírai én számára; elidőzik a megannyi apró részleten, ahogyan tisztulnak az edények, és ahogyan a bőr változik. Valóságos rituálé ez minden este, mely során megtisztulnak a dolgok, készenlétbe állnak a következő napra. És mintha az egész lakásnak is ez a szertartás kölcsönözne valamennyi otthonosságot. Ahogyan Nyerges Gábor Ádám mondja a kötet végén olvasható Bödecs Lászlóval készített interjúban, itt már „másfajta (otthonosabb) otthontalanságélmény” (68) van jelen, mint az előző kötetben.

A nehezen belakható terek és helyek következő köre a város. A *Szinte felesleges* című versben szövegszerűen is megjelenik, hogy a lírai én nem a történésekre, eseményekre, hanem az őt körülvevő tárgyakra, helyekre figyel, és a pusztá létezés érdeklí: „Nincs történet, e mozdulatlanágot hívjuk életnek, / ha beszélni van kedvünk róla, / telik vagy múlik, sőt egyszerűen van, / nincsenek erre jobb szavak” (16). Csak a dolgok felcíne „zörög”, és az „egy helyben tett léptek” biztosak. Az *Itt minden* című versben a város házait és utcáit egy katalógushoz hasonlítja a lírai én, és konstatálja, hogy minden rendben van, az *Itt is lehet* címűben pedig többször is nyomatékosítja, hogy „ez is csak egy város” (27), hiába fekszik az óceán partján, hiába veszi körül a nyüzsgő és eleven élővilág, a víz irdatlan tömege, mégis „csak” egy város.

Alighanem a kötet egyik legfontosabb szövege az *Erre van idejük*, amely a rendszerekről szól. Az idő teltével hogyan működik a rendszerés kényszere, hogyan épülnek ki a rendszerek, majd a rendszerek rendszerei, a kisebb és nagyobb rendszerek, a csillagvizsgálók, az egyetemek, míg végre rend lesz. Szintén a kiemelkedő versek közé tartozik a *Visszaigazolás kárbejelentésről (elégia)* és a *Tájékoztató káresetről (ballada)*. Mindkét vers afféle talált szöveg (Térey a fülszövegben ready made-ként hivatkozik rájuk), az utóbbi hivatalos bikkfanyelvet imitáló stílusban tájékoztat például arról, hogy „A kárkezelést követően megállapítottuk, / hogy a fenti cím alatt a városrészt / nagy mennyiségű víz árasztotta

el” (17). (Lásd: az árvíz helye.) Egymásba fonódnak a lírai én reflexiói és a csöppet sem lírai hangvételi, száraz, érzéketlen mondatok, feszültséget hozva létre a történések és azok hivatalos interpretációja között. Ami a lírai én számára a szülői házat fenyegető veszedelem, az a biztosító számára ilyen meg amolyan számú és típusú káreset.

Ha kiemelt jelentősége van a kötet első versének, akkor az utolsónak is. A *Nem volt esély* című szöveg címe és az első két versszaka között itt is feszültség van, hiszen míg az előbbi valamilyen lehetetlenséget állít, amely valakinek az életében valószínűleg törést jelent, addig az első sorok a pompás nyár leírásával indulnak. Éledő napsütés, forró levegő, sőt, még mosoly és ártatlanság is, valamint a nyár bizonyossága: csupa élet és melegség, amelyekre a harmadik versszak első sora is rárimel még: „Mennyire szeretlek, élet,” – csakhogy ez aztán így folytatódik: „most hogy nem vagy” (56). A vers horizontja pedig immár a „feketülő légtér mögül kileső űr”-ig és a „hideg csillagok”-ig tágul, mintegy feledve a nyár bizonyosságát.

Ritkaság a nyár és a napsütés ezekben a versekben, inkább a lemondás, a rezignáció, a szenttelenség a jellemző rájuk, a visszahúzóadás a pusztá megfigyelésbe, megfigyelni való pedig csak a hiány, az üresség, átmenetiség tereiben és helyein akad. Ez kicsit monotonná teszi a kötetet, mind tematikailag, mind poétikailag. Nekem hiányzott belőle az első kötetben még felcsattanó eleven, energikus hang. A *Semmi szoltárról* azt írtam annak idején, hogy „bizonyos értelemben experimentális kötetről beszélhetünk; a szerző sok hagyománnyal bocsátkozik párbeszédbe, és maga is sok regiszteren szólal meg. És mégis: van valami állandó, jól felismerhető hang”. Az utóbbi állítást erre a kötetre is tartom, ám a sok regiszter azóta jócskán redukálódott, és a kísérletező kedv is elillant. Pontosabban, egy olyan kísérletnek lehetünk tanúi, hogyan próbálja a lírai én olyannyira lecsupaszítani magát, hogy feloldódjon a terekben, helyekben és időkben, és személytelenül, tárgyilagosan rögzítse az eléje táruló látványt. Meditatív és melankolikus hangvételi versgyűjtemény született, második kötetként azonban meggyőző, és egy tudatosan építkező költői pályát jelez előre.